

Вржесневський І. І., Пахомов В. І., Матієнко-Купріянов В. І., Карпунін В. Г.

Національний авіаційний університет,

Київський національний економічний

університет ім. В. Гетьмана,

Міжрегіональна Академія управління персоналом,

Київ, Україна

«ВИБІР» У КОГНІТИВНОМУ ДИСОНАНСІ ЯК СИСТЕМОУТВОРЮЮЧИЙ ФАКТОР СВИТОГЛЯДУ ЛЮДИНИ

Обмеження фізичних зусиль і рухової активності людини в умовах сучасного постіндустріального суспільства, в ідеалі, має стимулювати пошук впливів з метою компенсації наростаючого негативного дисбалансу. Удосконалення і модернізація фізичного виховання молоді, в рамках такого пошуку, вимагає істотного розширення предметного поля з вторгненням в наукові сфери філософії, антропології, соціології та особливо психології.

Педагогічний контекст зазначених досліджень найбільш доцільно розглядати у визначенні індивідуальної перспективи кожної окремої людини. Одночасно треба визнати, що саме у педагогічній площині процесу фізичного виховання присутні ряд загальних для всіх проблемних факторів що мають складні психологічні підтексти. На жаль, у сучасній теорії і методиці фізичної культури, і фізичного виховання зокрема, не приділяється належної уваги більшості з цих факторів. У той же час, ігнорування цих обставин, ставить під сумнів ефективність подальшого використання отриманих учнем в процесі фізичного виховання знань, умінь і навичок. Варіативність впливу співвідношення цих факторів між собою досить висока і змінюється безпосередньо в залежності від індивідуальних особливостей контингенту учнів (Вржесневський І.І., Контингентні фактори).

Також спільною особливістю цих контингентних факторів є те, що без урахування їх впливів усі нововведення, інновації та покращення в сфері рухової активності учнівської молоді будуть носити поверхневий характер. До таких контингентних факторів, що зазвичай ігноруються, можна віднести: лінь, фобії, звички, почуття сорому за свою фізичну недосконалість (дійсне, або уявне), деструктивний вплив «віртуального світу», когнітивний дисонанс. Слід зауважити, що у контексті сучасних педагогічних уявлень про "суб'єкт-суб'єктні" відносини у ідеального учня-автодидакта ці контингентні фактори як би відсутні або долаються автоматично. Але у реальної людини ці обставини присутні і активуються в процесі фізичного виховання. Цілком припустимо, що кожен студент або учень може час від часу лінуватися, відчувати страх або негативні емоції по відношенню до власних фізичних зусиль, або вважає доцільним витратити час на щось більш приємне ніж обтяжливі фізичні тренування. До того ж у сучасних реаліях патерн «інтерес учня» досить часто студент сприймає як те що зручно для учня. До того ж, у сучасних реаліях патерн «інтерес учня» студент досить часто сприймає як «зручно для учня». Таким чином, є велика вірогідність що «суб'єктність» учня за результатом когнітивного дисонансу (вибору) буде спрямована на уникнення засвоєння навчального матеріалу, тобто фізичних навантажень і вправ, з відповідними наслідками для власного тіла [3].

Також слід зазначити, що всі ці прояви психіки людини в тій чи іншій мірі, як складові різних когніцій, беруть участь в когнітивному дисонансі в сфері рухової активності. Виникає запитання – чи можливо віднести ці фактори до когнітивного несвідомого? У доступній нам літературі до когнітивного несвідомого відносять знання пов'язані з вербальними та візуальними символами. Якщо термін «когнітивне несвідоме» розширити з урахуванням тілесних та м'язових відчуттів він стає придатним до користування.

Необхідно також прийняти до уваги, що ці фактори по різному сприймаються психікою людини на рівні свідомості або підсвідомості в залежності від набутого рухового досвіду і індивідуального типу вищу нервової діяльності та викликають досить часто непередбачуваний емоційний підтекст.

Зважаючи на те, що у когнітивному дисонансі щодо відношення людини до власної рухової активності задіяна досить велика кількість елементів різного рангу та ступені участі, на свідомому та несвідомому рівнях, які реалізуються за наявності різних умов та передумов його варто розглядати та досліджувати як – складну, багаторівневу ієрархічну систему протидій та взаємовпливів згаданих факторів. Оскільки ця система у кожній людини має специфічну, притаманну саме цій людині композицію, можна казати про дослідження певної «архітектоники» когнітивного дисонансу, як поліаспектного явища нашої психіки. Навіть у окремо взятої людини у ієрархії елементів когнітивного дисонансу може спостерігатися рухливість та зміна підтекстів у темпорально-ситуативному аспекті.

Для систематизації, та навіть для опису такого складного явища нашої психіки недостатньо однієї інтерпретації, або однієї парадигми. Є потреба у всебічному, об'ємному розгляді, з різних ракурсів та під різним кутом зору. Такий підхід обумовлює міжпредметний характер подальших досліджень.

Остаточний результат когнітивного дисонансу – це вибір. Цей вибір (реальний, не декларативний) знаходить виявлення у внутрішньому ставленні людини до фізичних кондицій власного тіла та до засобів корегування неприйнятних для особистості відхилень [4]. Таким чином, **ставлення** є основою життєвої позиції людини щодо власної тілесності та частиною світогляду. У свою чергу ставлення стає головною передумовою створення адекватної довгострокової мотивації до регулярних фізичних зусиль (тренування свого тіла). Тож, у цьому контексті «вибір» у когнітивному дисонансі можна розглядати як один із системоутворюючих факторів світогляду людини. Тож, зважаючи на можливі обмеження у сприйнятті реальності людиною, яка вже зробила свій вибір щодо місця фізичних зусиль у власній системі координат, саме результат когнітивного дисонансу у студентському віці визначає подальші реальні перспективи тілесності.

Процес прийняття рішення щодо вибору не завжди є спонтанним, що приходить раптово і знезапечно. Він може істотно відрізнятись відповідно до віку людини, накопичених людиною знань, власного рухового досвіду, типів психодинамічних властивостей (типів вищої нервової діяльності). На нашу думку, до дослідження зазначеної вище моделі архітектоники мають входити:

1. Структурні елементи когніцій (в тому числі – лінь, фобії, руховий досвід);
2. Психофізіологічні рівні прийняття рішень (механічний – несвідомий; свідомий; змішаний);
3. Темпоральні зони та фази через які проходить психіка людини до та під час когнітивного дисонансу у своїй свідомості.

На нашу думку, є сенс більш детально розглянути саме структурні елементи та визначити їх як: контрольовані свідомістю, частково контрольовані свідомістю та неконтрольовані.

До контрольованих свідомістю когніцій відносяться теоретичні когніції щодо місця рухової активності у підтримці оптимального стану функціональних систем організму, та практичні знання у забезпеченні здорового способу життя. До частково контрольованих можна віднести власний руховий досвід (контроль свідомості за рахунок самооцінки та самоаналізу), побутові звички тощо. Почуття залежності, лінощі та фобії більшою мірою неконтрольовані нашою свідомістю, але як елемент когнітивного дисонансу мають суттєвий вплив щодо прийняття вибору.